

Investeren in de eredienst

door Henk ten Voorde, MA

De eredienst is het hart van het leven van de gemeente. Het is de plaats waar de christelijke geloofsgemeenschap haar Heer ontmoet. Daar wordt de gemeente opgebouwd en bemoedigd. In missionair opzicht is de samenkomst het visitekaartje van de gemeente. Vanwege het grote belang van de samenkomst gaat het Evangelisch College de komende jaren hierin tijd en aandacht investeren, met bijzondere aandacht voor evangelische samenkomsten. Dit artikel legt uit waarom.

Kleine geschiedenis van de evangelische samenkomst

De evangelische beweging in Nederland ontstond aan het begin van de 20ste eeuw. Sinds 1845 waren er al een aantal baptistengemeenten in Nederland. De evangelische beweging had een eigen liedcultuur met de zangbundel van Johannes de Heer als belangrijke component. De vorm van de samenkomst van zowel evangelische als baptistengemeenten was geënt op het reformatorische model met één brandpunt, namelijk de woordverklondiging.

Onder invloed van de Pinksterbeweging ontstond een nieuwe visie op de samenkomst van de gemeente, met een centrale rol voor lofprijzing en aanbidding. Daarbij staat de tempel uit het Oude Testament model voor de vorm van de eredienst¹. De gemeente komt de samenkomst binnen in de voorhof. Middels dankzeggingsliederen wordt de gemeente meegenomen naar het heilige en vervolgens naar het heilige der heiligen waar de gemeente gebracht wordt tot lofprijzing en aanbidding, het hoogtepunt van de eredienst. Begonnen binnen de Pinksterbeweging heeft dit model ondertussen de hele evangelische beweging veroverd.

Waardering en invloed

Met de nadruk op lofprijzing en aanbidding heeft de evangelische beweging een element toegevoegd aan de eredienst dat breed wordt gewaardeerd. Van de Poll schrijft dat "het accent op de lofprijzing een welkome aanvulling is op de traditionele, woordgerichte samenkomst".² Er is dan ook een invloed waarneembaar op de traditionele kerken. Steeds vaker worden ook daar Opwekkingsliederen gezongen. Als aanvulling op het Liedboek voor de

Kerken is een aantal jaren geleden het Evangelisch Liedboek geïntroduceerd binnen de PKN.

Tijd voor verandering?

Naast waardering gaan er echter ook geluiden op, met name binnen de evangelische beweging zelf, dat er iets wezenlijks is verdwenen. In een artikel in Opwekking levert Evert van de Poll kritiek op de eenzijdigheid en de mensgerichtheid van Opwekkingsliederen. Door de dominante positie van lofprijzing en aanbidding komen volgens Van de Poll "wezenlijke elementen van de samenkomst en het geloofsleven in het gedrang"³. In een reactie onderschrijft de selectiecommissie van de Opwekkingsbundel de kritiek van Van de Poll. Twee studenten van de Christelijke Hogeschool Ede

hebben een onderzoek gedaan naar de visie van voorgangers van evangelische gemeenten op de vormgeving van hun samenkomsten.⁴ Uit de aanbevelingen van die studie blijkt, dat er behoefte is aan meer samenhang in de dienst (bijvoorbeeld tussen preek en liederen), grotere variatie in liederen en een meer centrale plaats voor de Schriftlezing. Maar uit het onderzoek komt vooral naar voren dat er behoefte is aan een nieuwe doordinking van de samenkomst, training en vorming van zangleiders en voorgangers op gebied van liturgie en liedculturen. Uit een recent artikel in Opwekking Magazine blijkt dat er binnen de evangelische beweging sprake is van herontdekking van de Psalmen en de gezangen en herwaardering van de liturgie in traditionele kerken.⁵

Bezinning

Het gaat ons niet om de kritiek die geleverd wordt op de evangelische samenkomsten maar om de signalen die daaruit naar voren komen. Er blijkt behoefte aan meer evenwicht, aandacht voor andere elementen dan alleen aanbidding, meer samenhang tussen de verschillende elementen in de samenkomst. Dat vraagt om bezinning op de theologie van evangelische samenkomsten. Binnen kerkelijk Nederland wordt voortdurend onderzoek gedaan naar liturgie en hymnologie, met als resultaat het verschijnen van grondige studies. Er worden symposia en congressen georganiseerd. Er bestaat een tijdschrift voor liturgie, dat voorheen *Eredienstvaardig* heette en recent omgedoopt is tot *Laetare*. Het probleem is echter dat deze publicaties één blinde vlek hebben: de evangelische liturgie. De taal die in deze publicaties gesproken wordt, sluit vaak niet aan bij de spirituele taal van de evangelische beweging. Veel van die onderzoeken zouden de evangelische liturgie echter enorm kunnen helpen. Er moet dan wel een kloof worden overbrugd, een vertaalslag worden gemaakt.

Investeren in evangelische samenkomsten

We hebben tot nu toe een aantal zaken geconstateerd. Binnen de evangelische beweging ontstaat behoefte aan een nieuwe doordinking van haar eigen liturgie. Er is behoefte aan vorming van voorgangers en zangleiding. Er is veel beschikbaar maar dat vraagt soms om een vertaalslag. Het Evangelisch College wil hieraan een bijdrage leveren door het aanbieden van onderwijs ten behoeve van hen die op enigerlei wijze betrokken zijn bij de liturgie binnen evangelische gemeenten. Te denken valt aan cursussen voor zangleiding, voorgangers en muzikanten; cursussen over Schriftlezen, liedculturen, beamergebruik, kunst en liturgie. Het Evangelisch College wil de volle breedte van de kerk van Christus dienen. Vanwege de geconstateerde behoefte gaat in dit geval echter met name de aandacht uit naar evangelische samenkomsten. Door de

verschillende liturgische bewegingen met elkaar in contact te brengen kan een vruchtbare wederzijdse stimulans ontstaan.

Werkgroep

Om dit proces te begeleiden zal binnen de ETA een werkgroep Liturgie gevormd worden onder leiding van mensen die deskundig zijn op gebied van liturgie en bekend zijn met de evangelische beweging. Bij het schrijven van dit artikel was de samenstelling van de werkgroep nog niet definitief.

Cursus zangleiding

Om te beginnen organiseert de ETA in het komende collegejaar een cursus zangleiding. Het accent zal niet zozeer liggen op de techniek van het leiden van een zangdienst maar meer op vragen als: Wat gebeurt er als we samenkomen? Een Bijbelse visie op de eredienst en de plaats van de zangleiding daarin. Wat gebeurt er als we zingen? Welke liederen zingen we op welk moment? Over typen liederen en liedculturen. Hoe bouwt de zangleiding samen met andere betrokkenen (voorganger, muzikanten, eredienst commissie) een eredienst die een verhaal vertelt? Kortom een cursus die het verband legt tussen theologie, hymnologie en liturgie.

- 1 Judson Cornwall. 1989. *Aanbidding – het antwoord van de gelovige aan God*. Dalfsen: De Bron, blz. 140.
- 2 Evert van de Poll. 2009. *Samen in de naam van Jezus : over evangelische liturgie en muziek*. Zoetermeer: Boekencentrum, blz. 102.
- 3 Evert van de Poll. 2006. 'Narcisme of engelenzang'. *Opwekking Magazine* 515 (4), blz. 5
- 4 Martin Modderkolk, en Marjon Pape. 2009. *Voorgaan in liturgie. Afstudeeronderzoek naar de visie van voorgangers op liturgie en de vormgeving van de evangelische samenkomst*. Beschikbaar op ► www.surfsharekit.nl:8080/get/smpid:3242/DS1, geraadpleegd op 18 maart 2013.
- 5 Nico de Bruijne. 2013. 'Weer terug naar de Psalmen en gezangen'. *Opwekking Magazine* maart, blz. 29.

© Reifdag

Henk ten Voorde, MA

Studeerde theologie aan de ETA en daarna aan de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven waar hij afstudeerde op een onderzoek naar de relatie tussen de eucharistie in de vroege kerk en het Laatste Avondmaal van

Jezus. Werkzaam bij de ETA als coördinator van het praktijk-leergedeelte en o.a. docent liturgiek en homiletiek. Zie voor meer informatie: ► www.henktenvoorde.nl